

M. Sami Türk

Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı

**Übersetzerische Begegnungen bei
Hölderlin, Celan und Jandl -
Hölderlin, Celan ve Jandl’da
Çeviri Karşılaşmaları Çalışması,
İstanbul, 03-04.05.2012**

İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda, Viyana Üniversitesi’nden Dr. Peter Waterhouse’un başkanlığında, 3 ve 4 Mayıs 2012 tarihlerinde iki günü kapsamak üzere, çevirmen Erhan Altan ve İstanbul Üniversitesi’nden Yard. Doç. Dr. Şebnem Sunar’la birlikte bir çeviri atölyesi organize edildi. Avusturya Kültür Ofisi’nin işbirliğiyle düzenlenen çeviri atölyesinde, öncelikle Peter Waterhouse’un birkaç yarıyıldan bu yana öğrencileriyle yürüttüğü ayrıntılı şiir çözümlemeleri, bu kez başka bir kültür kenti olan İstanbul’da, Türkiye’den de katılımcıların eşliğinde gerçekleştirildi. Amaç, birbirinden farklı iki kültürden gelen yorumcuların, şiir çevirisinin çokboyutlu dünyasına nasıl eğileceklerini uygulamalı olarak görebilmek ve şiir çevirisi hakkında düşünmekti. Bu amaç doğrultusunda çalışmak üzere Friedrich Hölderlin, Paul Celan ve Ernst Jandl’in farklı dönemlere ait şiirleri ile bunların Türkçe (kimi zaman birden fazla) çevirileri seçilmişti.

Çeviri atölyesinde ele alınan malzemeler sırasıyla Turan Oflazoğlu’nun “Çekingenlik” çevirisiyle Friedrich Hölderlin’in “Blödigkeit” şiiri, Ahmet Cemal’in “İçlerinde Toprak Vardı” ve Oruç Arıoba’nın “Toprak Vardı İçlerinde” çevirileriyle Paul Celan’ın “Es war Erde in ihnen” şiiri, son olarak da Hayati Yıldız’ın “ışımaktan” ve Tefik Turan’ın “ışıtılmak üzere” çevirileriyle Ernst Jandl’in “von leuchten” başlıklı şiiriydi.¹

Çalışmada İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı akademik kadrosundan Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Mahmut Karakuş, aynı ana-

¹ Çeviri atölyesinde ele alınan şiirlerin yer aldığı eserler kaynakçada belirtilmiştir.

bilim dalı öğretim üyelerinden Yard. Doç. Dr. Şebnem Sunar, Fırat Üniversitesi'nden Yard. Doç. Dr. Mehmet Öztürk ve her biri İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı'nda lisansüstü çalışmalarını sürdüren İrem Özden Atasoy, M. Sami Türk, Ömürnaz Kurt ve Nükhet Polat; Avusturya'dan ise Dr. Peter Waterhouse ve altı öğrencisiyle birlikte yine Viyana Üniversitesi'nden Dr. Thomas Eder ve çevirmen Erhan Altan katılımcı olarak yer aldılar.

Toplam iki gün olarak planlanan çalışmanın ilk günü tamamıyla Hölderlin'in "Blödigkeit" adlı şiirine ayrıldı. Burada, kendisi de bir yazar ve çevirmen olan Peter Waterhouse'un şiirde genel anlamdan öte kelime ve harflere, ayrıca bunların tekrarlanmalarındaki amaç ve özelliklere kadar inen metne içkin inceleme metodu dikkat çekiciydi. Elbette çalışma çevirileri de içine aldığından, Almanca orijinallerdeki gramer, ritm, ses ve vezin özelliklerinin Türkçe çevirilerde de peşine düşüldü, benzerlikler ve farklar tespit edildi, bunların üzerinde derinlemesine tartışıldı. Waterhouse, ebeveynlerinden birinin İngiliz kökenli olmasından ötürü, İngilizce'ye olan ilgi ve hâkimiyeti dolayısıyla söz konusu şiirin İngilizce çevirisini de incelemeye dahil etti. Böylelikle üç dile yayılan çözümlene son derece verimli geçti. Orijinalle karşılaştırıldığında kimi zaman Türkçede daha isabetli karşılıklara rastlanırken, kimi zaman da İngilizcenin daha başarılı olduğu göze çarptı. Bu arada belirtmek gerekir ki, çalışma ekibi sadece bununla da kalmayıp bir de diliçi diyebileceğimiz bir karşılaştırmaya giderek orijinal metnin daha önce kaleme alınmış ve hayli farklı olan "Dichtermut" başlıklı eski bir versiyonunu da ele aldı. Böylece çokyönlü bir çalışma gerçekleştirilmiş oldu. Öğle yemeğinin Profesörler Evi'nde yenmesinden sonra çalışma akşam 17:00 sularına kadar devam etti. Sonrasında ise Beyoğlu'nda topluca akşam yemeği yendi ve sohbet edildi. İkinci gün de benzer bir seyir izlerken, bu defa geriye kalan iki şiirin üzerine düşüldü.

Genel olarak bakıldığında şiirlerin Almanca ve Türkçe'deki ses ve yapı özellikleri masaya yatırıldı. Şiirler ve çevirileri üzerinde gerçekleştirilen metniçi çalışmayla bu eserlerin oluşum süreçlerinin mantığı bir anlamda deşifre edilmeye çalışıldı. Böylece çevirinin yeni ve başka şekilleri farklı noktalar esas alınarak ortaya çıkarıldı. Tartışmaların merkezini şiirlerin (semantik ve içerik açısından da öte) hangi kısımlarının çevirilmesi gerektiği sorusu oluşturuyordu. Bununla birlikte Türk ve Avusturyalı öğrenci-

ler arasında gerçekleşen fikir alışverişiyle özellikle Avusturyalı öğrenciler Türkçenin dil özellikleri bağlamında yeni bilgilere kavuşurken, diğer taraf açısından Waterhouse’un anlamaya yönelik olarak salt metinîçi göstergelere dayanan içkin çalışma metodu oldukça ilgi çekici ve bilgilendiriciydi.

Kaynakça

- Celan, Paul** (2005): “Toprak Vardı İçlerinde”, *Neredeyse Yaşayacaktın* içinde, çev. Oruç Arıoba, İstanbul, s. 81
- Celan, Paul** (1995): “İçlerinde Toprak Vardı”, *Bütün Şiirlerinden Seçmeler* içinde, çev. Ahmet Cemal, İstanbul, s. 97
- Hölderlin, Friedrich** (2008): “Çekingenlik”, *Seçme Şiirler* içinde, çev. Turan Ofazoğlu, İstanbul, s. 155
- Jandl, Ernst** (2010): “ışılmaktan”, *Dilin İntikamı* içinde, çev. Hayati Yıldız, İstanbul, s. 11
- Jandl, Ernst** (2010): “ışılmak üzere”, *Daha İyisi Saksafon* içinde, çev. Tefik Turan, İstanbul, s. 127